

rijksuniversiteit
groningen

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

lerarenopleiding

Studiehandleiding Minorstages Educatieve Minor/Module 2023-2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Inhoud minorstage 1	4
2.1	Activiteiten minorstage 1	4
2.2	Deadlines minorstage 1	6
2.3	Beschrijving verslagen en presentaties minorstage 1	6
2.3.1	Verslag 1 Kennismaken van de school	6
2.3.2	Verslag 2 Leren (van) observeren en leren lesgeven	7
3	Inhoud minorstage 2	10
3.1	Activiteiten minorstage 2	10
3.2	Deadlines minorstage 2	12
3.3	Beschrijving verslag minorstage 2	12
3.4	Beschrijving onderdelen bekwaamheidsdossier	13
4	Rollen en taken van begeleiders en opleiders	15
4.1	Taken vakcoach	15
4.1.1	Minorstage 1	15
4.1.2	Minorstage 2	15
4.2	Taken schoolopleider	15
4.2.1	Minorstage 1	15
4.2.2	Minorstage 2	16
4.3	Taken vakdidacticus in relatie tot de school	16
4.3.1	Minorstage 1	16
4.3.2	Minorstage 2	16
4.4	Taken stage-examinator	17
4.4.1	Minorstage 1	17
4.4.2	Minorstage 2	17
5	Observeren van lessen: informatie voor begeleiders	18
5.1	Hoe te observeren?	18
5.2	Hoe het lesobservatieformulier te gebruiken?	19
6	Overlap in opdrachten	23
7	Beoordeling	25
8	Literatuur	27
9	Begrippen	28
10	Verdere vragen	30

1 Inleiding

De Educatieve Minor/Module bestaat uit vier vakken:

- Basiscursus (semester Ia) – 5 ECTS
- Minorstage 1 (semester Ia) – 10 ECTS
- Minorstage 2 (semester Ib) – 10 ECTS
- Vakdidactiek in de onderbouw (semester Ia en Ib) – 5 ECTS

In deze handleiding worden de vakken **minorstage 1** en **minorstage 2** beschreven.

Leerdoelen

Minorstage 1

De student kan binnen het onderwijs aan de onderbouw van het havo/vwo, alsmede binnen het vmbo-tl:

- duidelijk communiceren met leerlingen;
- voor een veilige en stimulerend pedagogisch klimaat zorgen;
- inhoudelijk correcte uitleg van de leerstof geven;
- een duidelijke instructie geven;
- de rol en verantwoordelijkheid van docent aanvaarden, afspraken nakomen en initiatief nemen.

Minorstage 2

We gaan opnieuw na of de student de leerdoelen van minorstage 1 beheerst; die vormen de basis. De student kan daarnaast binnen het onderwijs aan de onderbouw van het havo/vwo, alsmede binnen het vmbo-tl:

- de eigen visie op het schoolvak formuleren en toelichten;
- de les efficiënt organiseren;
- leerlingen activeren in de les;
- werken in samenspraak met collega's, ouders en andere betrokkenen;
- de eigen visie op het docentschap formuleren en toelichten;
- planmatig en navolgbaar werken aan de eigen ontwikkeling.

Omschrijving

Minorstage 1

De student maakt kennis met het onderwijs en het beroep door drie dagen per week stage te lopen op een school voor voortgezet onderwijs. De student wordt daarbij begeleid door een vakcoach, een ervaren docent van de school die hetzelfde schoolvak geeft (of in uitzonderlijke gevallen een gerelateerd vak). Tijdens de stage observeert de student lessen, interviewt leerlingen en docenten, bereidt zelf (delen van) lessen (evt. online lessen) voor en staat (aanvankelijk onder begeleiding) voor de klas en/of voert online onderwijs uit. Daarnaast neemt de student deel aan intervisie met medestudenten op de school of op het opleidingsinstituut. De stageactiviteiten worden op het instituut ondersteund met praktische trainingen, werkcolleges en opdrachten.

De student heeft na afloop van minorstage 1 en ondersteunende instituutsactiviteiten een gefundeerd antwoord op de vragen:

- Is het onderwijs en het beroep van leraar iets voor mij?
- Vinden mijn beoordelaars (op school en instituut) dat ik in potentie geschikt ben voor het beroep van docent?

- Verwachten mijn beoordelaars dat ik in staat ben om de beroepskwalificerende stage (minorstage 2) positief af te ronden?

Minorstage 2

Tijdens minorstage 2 wordt de student op de school in staat gesteld te werken aan de doelstellingen zoals hierboven omschreven. Dit betekent onder meer dat de student in staat wordt gesteld om een substantiële hoeveelheid lessen zelfstandig voor te bereiden en te verzorgen. Daarnaast krijgt de student de gelegenheid om mee te draaien in de schoolorganisatie.

Minorstage 2 wordt ondersteund door intervisieactiviteiten op de school of op het opleidingsinstituut. Vanuit het instituut wordt de stage daarnaast ondersteund met werkcolleges en opdrachten.

2 Inhoud minorstage 1

De stage is de plek waarbij er in de praktijk heel veel geleerd wordt. Door een aantal gerichte activiteiten worden studenten gestimuleerd om aan hun bekwaamheden te werken en de verbinding tussen theorie en praktijk te maken. Ervaringen op de school, verwerking in de werkgroepen, literatuur die in de opleiding aangeboden wordt, worden met elkaar verbonden.

Begeleiders op de scholen en opleiders van de lerarenopleiding geven studenten handvatten om de ervaringen in de klas ook om te zetten in leerervaringen.

Om voldoende ervaring in de klas op te doen is het de bedoeling dat de student tijdens minorstage 1 minimaal 15 lessen observeert en minimaal 20 (delen van) lessen verzorgt. In het begin zullen dit nog niet volledige lessen zijn, maar delen ervan en naarmate de stage vordert zo veel mogelijk zelfstandig. Het gaat om lessen binnen het eigen schoolvak. Daar waar dit schoolvak op de school is ondergebracht in een ander vak of 'leergebied' (e.g. mens en maatschappij, science, nask) is lesgeven daarbinnen toegestaan. Het verdient aanbeveling de student zo snel mogelijk zijn eerste lesgeefervaring op te laten doen middels kleine lesactiviteiten.

2.1 Activiteiten minorstage 1

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende activiteiten tijdens de stage.

Betrokkenen	<ul style="list-style-type: none"> • Student • Vakcoach • Vakdidacticus • Stage-examinator • Schoolopleider
Eindverantwoordelijke	<ul style="list-style-type: none"> • Stage-examinator
Taken student	<p>De student:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorgt dat de vakcoach beschikt over een exemplaar van dit handboek en bespreekt belangrijke aspecten voor de begeleiding en beoordeling • Houdt alle stageactiviteiten in een logboek waarbij ook de belangrijkste aandachtspunten en/of leerpunten genoteerd worden • Plant samen met de vakcoach de te observeren lessen en te geven lessen • Observeert minimaal 15 lessen van het schoolvak in de onderbouw bij diens vakcoach en indien mogelijk nog meer lessen bij andere docenten/andere vakken • Loopt een dag mee met de vakcoach • Oriënteert zich op de schoolorganisatie (ten behoeve van verslag 1: kennismaken met de school: mijn stageschool) • Verzorgt minimaal 20 (delen van) lessen voor uiteenlopende klassen, waarvan er minimaal 8 uit volledige lessen moeten bestaan. Neemt tijdig contact op met de stage-examinator wanneer dat door omstandigheden niet haalbaar is • Bereidt samen met de vakcoach lessen voor en maakt daarbij gebruik van lesvoorbereidingsformulieren • Heeft voor- en nabespreking van deze lessen met de vakcoach (en schoolopleider), verwerkt deze gesprekken in het logboek en werkt enkele uit in lesevaluatieformulieren, waarin gereflecteerd wordt op eigen handelen

	<p>Van 5 lessen dienen de betreffende formulieren toegevoegd te worden aan het bekwaamheidsdossier. Hieronder valt ook 1 les geobserveerd door de stage-examinator</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat leerlingen de vragenlijst “Mijn leraar” over zijn functioneren invullen • Neemt tijdig initiatief in het plannen van een lesbezoek door de stage-examinator • Neemt deel aan intervisiebijeenkomsten op school (indien dit niet door de school georganiseerd wordt dan neemt de student deel aan de intervisie op het instituut) • Houdt het bekwaamheidsdossier bij: uploadt regelmatig de diverse formulieren die horen bij een lesobservatie • Vult onafhankelijk van de coach een zelfbeoordeling in. • Voegt verslag 2 ‘Leren van observeren en leren lesgeven’ toe aan het bekwaamheidsdossier • Zorgt dat het complete bekwaamheidsdossier voor de deadline ingeleverd is op Brightspace en dat het voldoet aan de eisen • Stuurt het dossier van minorstage 1 <i>voor de deadline</i> naar de vakcoach en schoolopleider die het desgewenst kan raadplegen bij het invullen van het beoordelingsformulier
Bekwaamheidsdossier	<p>De volgende documenten worden toegevoegd aan het bekwaamheidsdossier op Brightspace:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verslag 1: Kennismaking met mijn school (zie §2.3.1) • Van 5 lessen formulieren van lesvoorbereiding, lesobservatie en lesevaluatie: <ul style="list-style-type: none"> o 4 volledige¹ formulieren door vakcoach of schoolopleider o 1 volledig formulier door de stage-examinator • Verslag 2 'Leren (van) observeren en leren lesgeven' (zie §2.3.2) • Beoordelingsformulieren volledig ingevuld door vakcoach, student en schoolopleider² <p>Bij de minorstages geldt dat bovenop de verplichte onderdelen vrijwillig andere documenten toegevoegd kunnen worden aan het dossier. Doe dit in beperkte mate en alleen als je hiermee ontwikkeling en bekwaamheden aantoont. Te denken valt aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • extra lesobservaties door de schoolopleider • weekverslagen of foto’s uit een logboek • verslagen van intervisie/supervisie met vakcoach of schoolopleider • eigen ontwikkeld lesmateriaal • werk van leerlingen • overige materialen (documenten, video, reacties van anderen)

›

2.2 Deadlines minorstage 1

Verslag/Presentatie	Deadline	Feedback door
---------------------	----------	---------------

¹ Zorg ervoor dat je vakcoach en schoolopleider de **iCalt-indicatoren** hebben beoordeeld en een verhelderende **toelichting** hebben gegeven.

² De schoolopleider vult deel B en C in. Een schoolopleider is niet op elke school aanwezig.

Verslag 1 (formatief): Kennismaken met de school	29 september 2023	Stage-examinator Formatief, Feedback in dossier
Dossier minorstage 1 met daarin: Verslag 2: leren (van) observeren en leren lesgeven (eindverslag minorstage 1)	3 november 2023	Stage-examinator (tijdens het eindgesprek) Beoordelingsgesprek tussen 6 november en 17 november 2023 met stage-examinator, vakcoach en schoolopleider. Eindbeoordeling door stage-examinator (zie §7).

2.3 Beschrijving verslagen en presentaties minorstage 1

Om je eigen ontwikkeling als docent in de school en je kennis van de theorie te toetsen, schrijf je gedurende minorstage 1 twee verslagen. Deze zijn allemaal gerelateerd aan de stages op school. Je levert beide verslagen in via je Bekwaamheidsdossier in Brightspace.

2.3.1 Verslag 1: Kennismaken met de school

Dit verslag heeft als doel om de school beter te leren kennen en wat meer te weten te komen over het lesgeven en het werk als docent. Daarnaast wordt zichtbaar op welke verschillende manieren er lesgegeven wordt en welk effect dat heeft op leerlingen.

Het verslag start met de naam van de school, de soort school en de locatie van de school. Geef daarnaast ook wat extra achtergrondinformatie, bijvoorbeeld over het type onderwijs, de visie van de school, de achtergronden van de leerlingen, en de identiteit van de school. Maak hierbij ook gebruik van literatuur. Daarbij valt te denken aan algemeen didactisch-pedagogische literatuur (zie §8) maar ook aan vakdidactische literatuur. Het verslag omvat circa 1500 woorden³, dat is exclusief titelblad, literatuurlijst en bijlagen.

1. *Docent volgen* (circa 500 woorden)

Probeer je een beeld te vormen van hoe de lesdag van een docent verloopt. Volg bij voorkeur minimaal drie opeenvolgende lessen van je coach. Maak hierbij gebruik van lesobservatieformulieren die op Brightspace te vinden zijn (zie §6). Schrijf in het verslag welke lessen je bij welke klassen hebt gevolgd, wat je is opgevallen en wat je meeneemt voor je eigen lessen, bijvoorbeeld:

- Welk patroon is er in de lessen van de docent te ontdekken en in hoeverre draagt dat bij aan de structuur van de lessen?
- Op welke manier zorgt de docent voor een goede werksfeer in de klas?
- Hoe gaat de docent om met ordeverstoring gedrag?
- Welke regels hanteert de docent in de klassen en hoe past die ze toe?
- Wat vindt de docent een goede werksfeer in de klas?
- Wat vindt de docent belangrijk in de omgang met leerlingen?
- Welke instructies geeft de docent en wat is het effect op het gedrag van de leerlingen?
- Wie is er het meest actief tijdens de les? Wat doet de docent en wat doen de leerlingen?
- Hoe stimuleert en begeleidt de docent het leren van leerlingen?
- Wat zie je in de les terug van de visie van de school
  - Koppel je bevindingen aan literatuur.

2. *Interview met je coach over het vak* (circa 500 woorden)

³ Het aantal woorden is altijd een indicatie; bij veel minder woorden ontbreekt er waarschijnlijk informatie en veel meer woorden zullen de essentie van de boodschap niet duidelijker maken.

Probeer inzicht te krijgen in jouw schoolvak en hoe je coach dat op school vorm geeft door middel van een interview. In het verslag geef je aan welke vragen je hebt gesteld en waarom. Daarnaast presenteer je de conclusies van het gesprek, ondersteunt met voorbeelden en quotes uit het interview met je coach. Verwijs hierbij naar literatuur. Mogelijk zou je kunnen vragen naar:

- Wat is belangrijk in jouw schoolvak?
- Op welke wijze probeert je coach leerlingen voor zijn vak te enthousiasmeren?
- Welke middelen gebruikt je coach daarbij (methode, ICT/beeld/geluid, eigen materiaal)?
- Op welke wijze toetst jouw coach of doelen bereikt zijn?
- Hoe bereidt jouw coach zijn lessen voor?
- Hoe wordt samengewerkt met collega's voor het vak binnen en buiten de school?
- Idem voor collega's van andere vakken binnen en buiten de school?
- Wat vindt je coach dat leerlingen buiten de vakinhoud moeten leren?
- Wat doet je coach om bovengenoemde twee punten te realiseren?
- Op welke wijze wordt door je coach vakkennis bijgehouden?
  - Koppel je bevindingen aan literatuur).

2.3.2 Verslag 2: Leren (van) observeren en leren lesgeven

Dit verslag is gericht op je eigen ontwikkeling als docent. Je begint met het gericht observeren van collega's en het geven van je eerste lessen, waarna je de lessen analyseert door het afnemen van een leerlingvragenlijst in één klas. Je beschrijft wat je hebt geleerd door het observeren van lessen van collega's en waar jij op dit moment staat. Maak hierbij ook gebruik van literatuur. Daarbij valt te denken aan algemeen didactisch-pedagogische literatuur (zie §8) maar ook aan vakdidactische literatuur. Ga uit van een maximaal aantal woorden van 2500 woorden - exclusief titelblad, literatuurlijst en bijlagen. De volgende onderdelen worden in je verslag beschreven.

1. *Lesobservaties* (circa 500 woorden)

Je loopt een dagdeel mee met een onderbouwklas havo-vwo of met een vmbo-tl klas. Dit heb je al gedaan voor de opdracht van de basiscursus. Je zorgt ervoor dat je tijdens minorstage 1 in totaal 15 lessen in de onderbouw havo-vwo en vmbo-tl hebt geobserveerd. Dus na het dagdeel meelopen met een klas vul je het totale aantal lesobservaties aan tot 15 (meer mag natuurlijk altijd!). Gebruik voor deze lesobservaties het **lange** lesobservatieformulier wat te vinden is op Brightspace (zie §6). Voorafgaand aan elke les kies je één domein waarop je gaat letten. Er zijn 5 domeinen op het Lesobservatieformulier, te weten: Communicatie, Pedagogisch klimaat, Lesorganisatie, Uitleg en instructie en Activeren. Bij elk domein zijn meerdere indicatoren te vinden.

Noteer vooraf op het formulier de praktische informatie. Noteer tijdens de les wat je ziet, zonder je waarnemingen direct te interpreteren. Probeer, als dat mogelijk is, een gesprek met de docent te hebben waarin je vraagt welke ideeën of oorzaken achter zijn of haar aanpak liggen.

Noteer in het verslag welke observaties overeenkomen met jouw visie van een goede docent. Wat vond je goed, wat vond je minder en zou je anders willen doen en waarom? Je sluit af met wat voor jou de belangrijkste leeropbrengst is van dit onderdeel. Koppel je bevindingen aan literatuur.

Voeg aantekeningen van de observaties of ingevulde formulieren van de geobserveerde lessen toe als bijlage bij dit verslag.

2. *Start van de les* (circa 500 woorden)

In dit onderdeel beschrijf je de eerste tien minuten van *één les die jij hebt gegeven*. Je bereidt een lesstart voor van ongeveer 10 minuten. Deze voorbereiding voeg je toe aan je verslag, waarbij je ook nadrukkelijk het doel van deze lesstart, leerlingen- en docentactiviteiten beschrijft. Voor het doel van de lesstart kun je denken aan: het activeren van voorkennis, het motiveren voor een nieuw onderwerp, het actualiseren van het onderwerp, het problematiseren van het onderwerp etc. (Denk bij het voorbereiden ook aan de informatie en theorie uit de basis cursus en vakdidactiek.)

Daarna beschrijf je hoe je deze eerste 10 minuten in de les hebt uitgevoerd, hoe reageerden leerlingen, wat goed ging, wat minder goed ging, wat had je anders kunnen doen, wat ga je de volgende keer proberen? Koppel je bevindingen aan literatuur.

3. *Leerlingvragenlijst en gesprek* (circa 700 woorden)

In een klas waaraan je hebt lesgegeven, neem je een korte leerlingvragenlijst af, MijnLeraar (de leerlingvragenlijst en instructie voor verwerking is te vinden op Brightspace). De ingevulde leerlingvragenlijsten verzamel en analyseer je. Daarna voer je met minimaal twee leerlingen een vervolggelsgesprek en je legt hun opvallende uitkomsten van de leerlingvragenlijst voor. Ga met de leerlingen het gesprek aan over hoe jij functioneert in de klas.

Over het afnemen en analyseren van de leerlingvragenlijst komt het volgende in je verslag:

- Context van de afname.
  - Welke klas? Waarom deze klas?
  - Welk uur van de dag? Hoe verliep de afname?
- Analyse van de leerlingvragenlijst.
  - Wat valt op? Waar zitten grote verschillen?
  - Had je deze uitkomsten verwacht? Viel het mee? Viel het tegen?
  - Probeer ook verklaringen te geven voor bepaalde uitkomsten. Hierbij mag je verwijzen naar literatuur. Neem in dat geval je bronnen op in een bronnenlijst.
- Beschrijving van het vervolggelsgesprek met minimaal twee leerlingen.
  - Welke vragen heb je gesteld en waarom? Denk daarbij aan het verklaren van resultaten en het ophelderden van onduidelijkheden.
  - Hoe verliep het gesprek? Welke aspecten zijn duidelijk geworden?
  - Wat heb je van het gesprek geleerd? Vond je het gesprek waardevol?
- Verwerk de resultaten in Excel en voeg deze toe als bijlage en verwerk de analyse in je verslag.

4. *Overzicht: wat voor leraar wil ik zijn?* (circa 800 woorden)

In dit onderdeel formuleer je wat volgens jou de kenmerken zijn van een goede leraar, wat volgens jou op dit moment je eigen sterke en zwakte punten zijn waarbij je ook de feedback van de leerlingen, de vakcoach en stage-examinator betreft (zie daarvoor de observatieformulieren en de leerlingvragenlijst), welke doelen je hebt met de tweede fase van de Educatieve Minor/Module en hoe je je voorneemt deze doelen te bereiken.

Onderdelen van dit overzicht zijn:

- Wat zijn volgens jou de kenmerken van een goede leraar in de onderbouw? Gebruik hiervoor informatie uit eerdere observaties en opdrachten.
- Sterkte-zwakteanalyse. Wat zal jou als beginner vermoedelijk makkelijk afgaan, en wat zal je waarschijnlijk meer moeite gaan kosten? Tijdens minorstage 1 wordt een aantal van je lessen geobserveerd door je coach, schoolopleider en stage-examinator. Van elk van hen krijg je feedback op de gegeven lessen. Zij vullen daartoe een lesobservatieformulier in, die je ook moet uploaden in Brightspace (5

lesobservatieformulieren in totaal). Ondersteun jouw sterke en minder sterke punten met voorbeelden uit deze lesobservaties.

- Wat zijn jouw leerdoelen voor minorstage 2 en wat zijn jouw ontwikkelpunten? Formuleer de belangrijkste leerdoelen waar je in de tweede fase van de Educatieve Minor/Module aan wilt gaan werken.
  - Formuleer specifieke en meetbare leerdoelen. Let ook op de haalbaarheid.
  - Geef per leerdoel aan welke stappen je gaat zetten om je doel te bereiken (denk daarbij aan deelstappen in je didactisch-pedagogisch functioneren, maar ook aan het bestuderen van onderzoek, gesprekken met leerlingen, het consulteren van collega's, het verzamelen en analyseren van leerlingenwerk, het filmen van een lesonderdeel etc.).
- Het schoolvak: het belang van jouw vak voor de algemene vorming van leerlingen onderbouw havo en vwo en vmbo-tl, eigen relevante school- en studie-ervaringen, persoonlijke interesses op het vakgebied, globale beschrijving van je deskundigheid met het oog op de inhoud van het schoolvak (denk aan leemtes in je vakkennis).

Als referentiekader kun je de bekwaamheidseisen voor de leraar onderbouw havo-vwo en vmbo-tl gebruiken en elementen uit het beoordelingsformulier dat je (en je coach) invult voor je Bekwaamheidsdossier. Uiteraard mag je het aanvullen met persoonlijke ideeën over het leraarschap en gesprekken die je op school of op de opleiding hierover hebt. Natuurlijk mag je hiervoor ook alle kennis en informatie gebruiken die je in eerdere onderdelen hebt gevonden.

Dit onderdeel is een begeleidingsinstrument voor je coach. In het bekwaamheidsprofiel, dat je aan het eind van stage 2 van de Educatieve Minor/Module gaat schrijven, gebruik je dit onderdeel als referentiepunt en schets je de ontwikkeling die je hebt doorgemaakt.

3 Inhoud minorstage 2

Tijdens minorstage 2 gaat de student aan de slag met de leerdoelen die hij in het eindverslag van minorstage 1 heeft verwoord. De student verzorgt tijdens minorstage 2 minimaal 40 lessen, in steeds grotere mate van zelfstandigheid. Ook is het zinvol om in deze periode kennis te maken met andere aspecten van het docentschap zoals team- en sectievergaderingen en eventueel het bijwonen van oudergesprekken.

3.1 Activiteiten minorstage 2

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende activiteiten tijdens de stage.

Betrokkenen	<ul style="list-style-type: none"> • Student • Vakcoach • Vakdidacticus • Stage-examinator • Schoolopleider
Eindverantwoordelijke	<ul style="list-style-type: none"> • Stage-examinator
Taken student	<p>De student:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Houdt alle stageactiviteiten in een logboek waarbij ook de belangrijkste aandachtspunten en/of leerpunten genoteerd worden • Plant samen met de vakcoach de te observeren lessen en de te geven lessen • Observeert minimaal 5 lessen van het schoolvak in de onderbouw bij diens vakcoach en indien mogelijk ook in de bovenbouw • Woont een sectie/teamoverleg bij • Verzorgt minimaal 40 lessen voor uiteenlopende klassen onder afnemende begeleiding. Neemt tijdig contact op met de stage-examinator wanneer dat door omstandigheden niet haalbaar is • Heeft voor- en nabespreking van deze lessen met de vakcoach (of schoolopleider) en verwerkt deze gesprekken in het logboek en werkt enkele uit in evaluatieformulieren. Van 5 lessen dienen de betreffende formulieren toegevoegd te worden aan het bekwaamheidsdossier. Hieronder valt ook 1 les geobserveerd door de vakdidacticus • Zelfstandig ontwerpen/evalueren van een lessenserie van min. 6 aaneengesloten lessen • Zelfstandig verzorgen van min. 4 aaneengesloten lessen uit bovengenoemde lessenserie. • Evalueren/nakijken van leerlingenwerk • Laat leerlingen een vragenlijst "Mijn leraar" over het functioneren van de student invullen en vergelijkt die met die van minorstage 1 • Neemt tijdig initiatief in het plannen van een lesbezoek door de vakdidacticus • Neemt deel aan intervisiebijeenkomsten op school (indien dit niet door de school georganiseerd wordt dan neemt de student deel aan de intervisie op het instituut) • Maakt een video-opname van een les en analyseert deze samen met een de vakcoach, schoolopleider of beeldcoach (onderdeel van de lessenserie voor vakdidactiek in de onderbouw)

	<ul style="list-style-type: none"> • Bijwonen of onder begeleiding van de vakcoach voeren van een gesprek met ouders • Houdt het bekwaamheidsdossier bij: upload regelmatig de diverse formulieren die horen bij een lesobservatie • Vult onafhankelijk van de coach een zelfbeoordeling in • Voegt verslag 3 'Bekwaamheidsprofiel minorstage 2' toe aan het bekwaamheidsdossier • Zorgt dat het complete bekwaamheidsdossier voor de deadline ingeleverd is op Brightspace en dat het voldoet aan de eisen • Stuurt het dossier van minorstage 2 <i>voor de deadline</i> naar de vakcoach en schoolopleider die het desgewenst kan raadplegen bij het invullen van het beoordelingsformulier • Bereidt een presentatie voor als onderdeel van het eindgesprek.
Bekwaamheidsdossier	<p>De volgende documenten worden toegevoegd aan het bekwaamheidsdossier op Brightspace.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Van 4 lessen volledige⁴ formulieren van lesvoorbereiding, lesobservatie en lesevaluatie (door vakcoach, eventueel aangevuld door schoolopleider) • Volledig lesobservatieformulier, voorbereiding en evaluatieformulier van les geobserveerd door de vakdidacticus • Resultaten van de leerlingvragenlijst (zie §3.4.3) • Analyse van observaties (zie §3.4.1) • Verslag 3: Bekwaamheidsprofiel (zie §3.3) • Beoordelingsformulieren volledig ingevuld door vakcoach, student (en schoolopleider)⁵. <p>Bij de minorstages geldt dat bovenop de verplichte onderdelen vrijwillig andere documenten toegevoegd kunnen worden aan het dossier. Doe dit in beperkte mate en alleen als hiermee ontwikkeling en bekwaamheden aantoont. Te denken valt aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • extra lesobservaties door de schoolopleider • weekverslagen of foto's uit een logboek • verslagen van intervisie/supervisie met vakcoach of schoolopleider • eigen ontwikkeld lesmateriaal • werk van leerlingen • overige materialen (documenten, video, reacties van anderen)
Eindpresentatie	<p>Als startbekwaam docent verwachten we dat je een visie op je rol als leraar zowel vakdidactisch als pedagogisch kunt verwoorden. Dat verwerk je in een presentatie.</p> <p>Houd tijdens het eindgesprek een presentatie van 15 minuten, met je vakcoach, stage-examinator en schoolopleider en eventueel andere genodigden als toehoorders. Overleg met je stage-examinator en de schoolopleider over de vorm van de presentatie.</p> <p>In deze presentatie verwoord je je visie zoals hierboven vermeld. In de presentatie laat je ook zien waar je nu staat in je ontwikkeling ten opzichte van die visie. In je presentatie kom je terug op eerder benoemde ontwikkelpunten en je geeft aan wat daarin je ontwikkeling is geweest. Je</p>

⁴ Zorg ervoor dat je vakcoach en schoolopleider de **iCalt-indicatoren** hebben beoordeeld en een verhelderende **toelichting** hebben gegeven.

⁵ De schoolopleider vult deel B en C in. Een schoolopleider is niet op elke school aanwezig.

illustreert e.e.a. met behulp van voorbeelden uit je lespraktijk, video-opnamen van je lessen, lesmateriaal, etc.

Deze presentatie is een aanvulling op het verslag, dat houdt in dat de presentatie weinig herhaling bevat van het verslag.

Na de presentatie gaan we nader in op de inhoud van de presentatie en je bekwaamheidsprofiel. Naar aanleiding van de presentatie en zelfbeoordeling word je bijvoorbeeld nader bevraagd op:

- Visie op het schoolvak (vakdidactiek/inhoud/macrostructuur)
- Maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkeling en betekenis van het vakgebied voor leerlingen
- Functioneren als startbekwaam docent
- Visie op docentschap en onderwijs
- Pedagogische en (vak)didactische visie en handelen
- Ambities en ontwikkelpunten voor de toekomst.

De kwaliteit van de presentatie wordt meegenomen in de beoordeling van minorstage 2 bij de onderdelen onderzoekende en academische bekwaamheid en de professionele bekwaamheid. Na het gesprek voeg je de presentatie toe aan je bekwaamheidsdossier op Brightspace.

3.2 Deadlines minorstage 2

Verslag/Presentatie	Deadline	Feedback door
Verslag 3: Bekwaamheidsprofiel (eindverslag minorstage 2)	26 januari 2024	Stage-examinator (tijdens het eindgesprek) Eindbeoordeling door stage-examinator (zie §7).

3.3 Beschrijving verslag minorstage 2

Aan het eind van minorstage 2 schrijf je verslag 3: Bekwaamheidsprofiel. Tijdens minorstage 1 heb je in verslag 2 omschreven wat volgens jou de kenmerken van een goede docent zijn en waar jij staat ten opzichte van die kenmerken. Het is een eerste schets van je visie op en van je praktijktheorie over jouw beroep en jouw vak. In verslag 3 beschrijf je kort hoe je hebt gewerkt aan de ontwikkelpunten, wat de resultaten zijn en wat dit betekent voor jouw bijgestelde visie en toekomstige ontwikkeling. Het doel van dit verslag is dat je doelgericht leert van collega's en leerlingen en dat je kritisch leert kijken naar je eigen lessen door het analyseren van het eigen pedagogisch, vakdidactisch en interpersoonlijk handelen en door doelgericht te reflecteren op eigen gedrag. Daarbij valt te denken aan algemeen didactisch-pedagogische literatuur (zie §8) maar ook aan vakdidactische literatuur. Ga uit van een circa 3000 woorden exclusief titelblad, literatuurlijst en bijlagen. Je levert dit verslag in via je Bekwaamheidsdossier in Brightspace.

3.3.1 Opzet verslag 3

Hieronder staat een (mogelijke) opzet van het verslag over jouw bekwaamheidsprofiel.

- Inleiding
- Uitwerking van de bekwaamheidseisen:
  - De opleiding kent vijf bekwaamheidseisen (zie §9). Per bekwaamheid geef je aan welke ervaring je ermee hebt en wat je sterke en zwakke kanten daarbinnen zijn. Koppel deze sterkte-zwakke analyse aan de domeinen (zie §9) uit het beoordelingsformulier. Selecteer van elk minimaal één indicator (zie §9) en beschrijf vervolgens met behulp van concrete voorbeelden uit je lessen hoe je hieraan vorm hebt gegeven.
    - Beschrijf welke ontwikkeling je met betrekking tot die indicatoren hebt gemaakt gedurende minorstage 2.
      - Onderbouw je beschrijvingen. Gebruik hierbij de literatuur uit de opleiding. Benoem hierbij ook hoe de analyse van de video-opnamen van je lessenserie van vakdidactiek in de onderbouw bijgedragen heeft aan je ontwikkeling in je minorstage.
- Visie
  - Beschrijf wat je visie is op het leraarschap (mede vanuit de verschillende rollen die je als docent kunt vervullen). Gebruik hierbij de literatuur uit de opleiding.
- Conclusies
  - Trek conclusies uit je beschrijvingen en beoordeling voor je eigen handelen en functioneren als docent. Geef een samenvattend beeld van jezelf als leraar.
  - Zet op een rij op welke punten en op welke manieren je je professioneel wilt gaan ontwikkelen in een toekomstige baan in het onderwijs of eventueel bij een Educatieve Master/LVHO. Gebruik ook hierbij de vijf genoemde bekwaamheidseisen, de domeinen en bijbehorende indicatoren in het beoordelingsformulier en de feedback die je van je medestudenten, leerlingen en opleiders op school en de universitaire lerarenopleiding hebt gehad.

3.3.2 Onderbouwing verslag 3

Je bekwaamheidsprofiel wordt onderbouwd met de volgende bronnen, waarvan de eerste vier in jouw bekwaamheidsdossier (zie §3.4) terug te vinden moeten zijn, de vierde en vijfde bronnen kun je als verwijzing opnemen in je verslag:

1. Lesobservaties bij collega's
2. Lesobservatieformulieren met feedback/commentaren van coach, schoolopleider, andere collega's, mentor/stage-examinator en vakdidacticus
3. Leerlingenvragenlijst en (andere) reacties van leerlingen.
4. Beoordelingsformulieren met feedback van de coach en schoolopleider
5. Verwijzing naar andere bronnen van de opleiding: colleges, verplichte of aanbevolen vakliteratuur (didactiek boeken, tijdschriftartikelen, internetpublicaties, ...)
6. Verwijzing naar extra bronnen: eigen studie, ontmoetingen, reacties/meningen van familie en vrienden, ander leer materiaal dan op school standaard gebruikt wordt, ...

Je verwerkt je bekwaamheidsprofiel ook in een presentatie voor je stage-examinator, schoolopleider, vakcoach en eventueel anderen (collega's, studenten, ...). Deze presentatie is de start van het eindgesprek voor minorstage 2.

3.4 Beschrijving onderdelen bekwaamheidsdossier

3.4.1 Lesobservaties bij collega's

Je observeert minimaal 5 lessen bij collega's. Per les kies je twee domeinen (zie §9) van het **lange** lesobservatieformulier waarop je gaat letten.

- Noteer vooraf op het formulier de praktische informatie.
- Noteer tijdens de les wat je ziet, zonder je waarnemingen direct te interpreteren.
- Probeer als dat mogelijk is een gesprek met de docent te hebben waarin je vraagt welke ideeën of oorzaken achter zijn of haar aanpak liggen.
- Nadat je 5 lessen hebt geobserveerd, schrijf je op basis van de door jou ingevulde observatieformulieren in het verslag over wat je hebt gezien over de verschillende competenties. Denk hierbij aan:
  - De onderliggende patronen/mechanismen die je in je observaties kunt herkennen. Zie je bijvoorbeeld dat een bepaald soort gedrag van een docent meestal dezelfde reactie oproept bij leerlingen? Zie je dat de ene opdracht wel resultaat heeft en de andere niet en heb je een idee waar dat aan ligt? Etc.
  - Welke observaties overeenkomen met jouw visie van een goede docent. Wat vond je goed, wat vond je minder en zou je anders willen doen en waarom?
  - Een vergelijking met de lesobservaties behorende bij verslag 1. Vallen andere aspecten op? Waar kijk je anders tegenaan? Hoe is je observatiegedrag veranderd nu je zelf lesgeeft?

3.4.2 Afnemen leerlingvragenlijst en gesprek

In een klas waaraan je hebt lesgegeven, neem je opnieuw een leerlingvragenlijst af, MijnLeraar. Deze leerlingvragenlijst is te vinden op Brightspace. De ingevulde leerlingvragenlijsten verzamel en analyseer je. Vraag daarna aan minimaal twee willekeurige leerlingen een vervolggelsgesprek hierover. Leg hen in een apart gesprek opvallende uitkomsten van de leerlingvragenlijst voor en ga het gesprek aan over hoe jij functioneert in de klas en hoe zij jouw ontwikkelingen zien.

In het verslag beschrijf je:

- Context van de afname.
  - o Welke klas? Waarom deze klas?
  - o Welk uur van de dag? Hoe verliep de afname?
- Analyse van de leerlingvragenlijst.
  - o Wat valt op? Waar zitten grote verschillen?
  - o Had je deze uitkomsten verwacht? Viel het mee? Viel het tegen?
  - o Probeer ook verklaringen te geven voor bepaalde uitkomsten.
    - Koppel literatuur aan je analyse. Welke theorieën uit de literatuur komen naar voren?
- Beschrijving van het vervolggelsgesprek met minimaal twee leerlingen.
  - o Welke vragen heb je gesteld en waarom? Denk daarbij aan het verklaren van resultaten en het ophelderden van onduidelijkheden.
  - o Hoe verliep het gesprek? Welke aspecten zijn duidelijk geworden?
  - o Wat heb je van het gesprek geleerd? Vond je het gesprek waardevol?
- Een vergelijking met het onderdeel leerlingvragenlijst afnemen bij minorstage 1 (zie verslag 2).
  - o Zijn er verschillen waar te nemen? Welke verklaringen kun je hiervoor geven?
  - o Zie je zelf ontwikkeling?
- Verwerk de resultaten in Excel en voeg deze toe als bijlage en verwerk de analyse in je verslag.

4 Rollen en taken van begeleiders en opleiders

o 4.1 Taken vakcoach

4.1.1 Minorstage 1

- › In afstemming met de schoolopleider introduceren van de student in de school, in de sectie en in het vak zoals dat op de school gegeven wordt
- › In afstemming met de schoolopleider alle nodige informatie en organisatorische, technische en mentale steun geven aan student
- › Zich op de hoogte stellen van het instituutprogramma dat de student doorloopt.
- › In geleidelijkheid student de gelegenheid geven om lesonderdelen uit te voeren
- › Mogelijkheid bieden om 20 (delen van) lessen te geven, waarvan minimaal 8 lessen geheel zelfstandig onder toezicht van de vakcoach
- › In overleg met de schoolopleider samen komen tot 4 observatieformulieren van geobserveerde lessen van de student⁶ waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven (zie §5.2)
- › Invullen beoordelingsinstrument met het oog op de beoordeling stage 1 waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven
- › In afstemming met de schoolopleider contact onderhouden met de stage-examinator, indien zich situaties voordoen die daarom vragen
- › Samen met stage-examinator, schoolopleider en student een voortgangsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier. Dit gesprek moet uitmonden in een beoordeling.

4.1.2 Minorstage 2

- › In afstemming met de schoolopleider alle nodige informatie en organisatorische, technische en mentale steun geven aan student
- › Zich op de hoogte stellen van het instituutprogramma dat de student doorloopt
- › Minimaal 1 keer per week een les van de student bijwonen en feedback geven op zijn functioneren in de klas en in de school
- › Wekelijks werkoverleg voeren met de student ter voorbereiding op en ter nabespreking van diens lessen
- › In overleg met de schoolopleider samen komen tot 4 ingevulde observatieformulieren van geobserveerde lessen van de student waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven
- › Invullen beoordelingsinstrument met het oog op de beoordeling stage 2 waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven
- › In overleg met de schoolopleider afstemmen wie videobeelden met de student nabespreekt
- › Geven van feedback op onderdelen van het bekwaamheidsdossier van de student
- › Samen met stage-examinator, schoolopleider en student een beoordelingsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier. In dit gesprek wordt vastgesteld of de student heeft voldaan aan de voorwaarden voor deze minorstage 2 en de 10 EC toegekend kunnen worden.

De werkbelasting voor de coach bedraagt circa 50 klokuren.

4.2 Taken schoolopleider

---

⁶ Per stage moeten 5 observatieformulieren per student zijn ingevuld. De stage-examinator vult er één in, schoolopleider en coach bepalen samen wie de overige 4 invult. De student is er voor verantwoordelijk dat deze formulieren in zijn Bekwaamheidsdossier geplaatst worden.

4.2.1 Minorstage 1

- › In afstemming met de coach introduceren van de student in de school, in de sectie en in het vak zoals dat op de school gegeven wordt
- › Ziet toe op het naar behoren uitvoeren van de opdrachten die tijdens de eerste twee weken uitgevoerd moeten worden
- › In afstemming met de coach alle nodige informatie en organisatorische, technische en mentale steun geven aan student
- › Zich op de hoogte stellen van het instituutsprogramma dat de student doorloopt
- › Begeleiden wekelijkse intervisie
- › Geven van feedback op onderdelen van het bekwaamheidsdossier
- › Ondersteuning samenstelling bekwaamheidsdossier student
- › In afstemming met de coach contact onderhouden met de stage-examinator indien zich situaties voordoen die daarom vragen
- › In overleg met de coach komen tot 4 ingevulde observatieformulieren van geobserveerde lessen van de student⁷ waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven (zie §5.2)
- › Samen met stage-examinator, coach en student een voortgangsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier. Dit gesprek moet uitmonden in een beoordeling.

4.2.2 Minorstage 2

- › In afstemming met de coach alle nodige informatie en organisatorische, technische en mentale steun geven aan student
- › Zich op de hoogte stellen van het instituutsprogramma dat de student doorloopt
- › Begeleiden wekelijkse intervisie
- › Geven van feedback op onderdelen van het bekwaamheidsdossier van de student
- › Ondersteuning samenstelling bekwaamheidsdossier student
- › In afstemming met de coach contact onderhouden met de stage-examinator indien zich situaties voordoen die daarom vragen
- › In overleg met de coach samen komen tot 4 ingevulde observatieformulieren van geobserveerde lessen van de student waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven
- › Invullen onderdeel B en C van het beoordelingsinstrument met het oog op de beoordeling stage 2 waarbij de indicatoren zijn ingeschaald en een verhelderende toelichting is gegeven
- › Samen met stage-examinator, coach en student een beoordelingsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier van de student. In dit gesprek wordt vastgesteld of de student heeft voldaan aan de voorwaarden voor deze Minorstage 2 en de 10 EC toegekend kunnen worden.

4.3 Taken vakdidacticus in relatie tot de school

4.3.1 Minorstage 1

- › In overleg met de student(en) plannen van vakdidactische ondersteuning
- › In overleg met de stage-examinator onderhouden van contact over de student met de coach van zijn/haar vak
- › Zich informeren over de voortgang van de student door zijn bekwaamheidsdossier te raadplegen
- › Kennis nemen van de beoordeling stage 1.

---

⁷ Per stage moeten 5 observatieformulieren per student zijn ingevuld. De stage-examinator vult er één in, schoolopleider en coach bepalen samen wie de overige 4 invult. De student is er voor verantwoordelijk dat deze formulieren in zijn Bekwaamheidsdossier geplaatst worden.

4.3.2 Minorstage 2

- › In overleg met de student(en) plannen van vakdidactische ondersteuning
- › In overleg met de stage-examinator onderhouden van contact over de student met de vakcoach
- › Minimaal 1 keer⁸ op lesbezoek gaan bij de student van het eigen vak
- › Komen tot minimaal 1 ingevuld observatieformulier van een les van de student
- › Zich desgewenst informeren over de voortgang van de student door diens bekwaamheidsdossier te raadplegen
- › Kennis nemen van de beoordeling stage 2.

4.4 Taken stage-examinator

4.4.1 Minorstage 1

- › Heeft minstens 2 keer overleg met de schoolopleider, onder andere over het naar behoren uitvoeren van de opdrachten die tijdens de eerste twee weken uitgevoerd moeten worden
- › Overleg met student, coach en/of schoolopleider indien nodig
- › Bijwonen van minimaal 1 les⁹ van de student
- › Komen tot minimaal 1 ingevuld observatieformulier van een les van de student
- › Geven van feedback op onderdelen van het bekwaamheidsdossier
- › Bewaken van de voortgang van de student door zijn bekwaamheidsdossier te raadplegen
- › Bewaken beoordeling minorstage 1
- › Samen met schoolopleider, coach en student een voortgangsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier. Dit gesprek moet uitmonden in een beoordeling.
- › Dragen van de eindverantwoordelijkheid voor de vaststelling van de tussenbeoordeling van de oriënterende en voorbereidende stage.

4.4.2 Minorstage 2

- › Overleg met student, coach en/of schoolopleider indien nodig
- › Heeft minstens 2 keer overleg met de schoolopleider
- › Geven van feedback op onderdelen van het bekwaamheidsdossier
- › Bewaken van de voortgang van de student door zijn bekwaamheidsdossier te raadplegen
- › Bewaken beoordeling minorstage 2
- › Samen met schoolopleider, coach en student een beoordelingsgesprek voeren aan de hand van het bekwaamheidsdossier. In dit gesprek wordt vastgesteld of de student heeft voldaan aan de voorwaarden voor deze minorstage 2 en de 10 EC toegekend kunnen worden
- › Dragen van de eindverantwoordelijkheid voor de vaststelling van de eindbeoordeling van de minorstage 2.

---

⁸ Een tweede bezoek vindt plaats wanneer de eerste lesobservatie resulteert in een onvoldoende.

⁹ Idem.

5 Observeren van lessen: informatie voor begeleiders

Als vakcoach, schoolopleider, stage-examinator of vakdidacticus zullen er verscheidene lessen geobserveerd worden van studenten. Dat kan door gebruik te maken van het lesobservatieformulier (Word) die je vindt op onze website: <http://www.rug.nl/gmw/lerarenopleiding-stages>.

De Lerarenopleiding hecht zeer aan lesobservaties. Ze hebben als doel:

- o het handelen van de student in de klas in kaart brengen om hem/haar gerichte feedback te kunnen geven
- o de *voortgang* van de student in kaart brengen met het oog op de einddoelen (startbekwaamheid) en hem/haar daarop gerichte feedback geven
- o de stage-examinator te voorzien van informatie over handelen en voortgang van de student.

Lesobservatieformulieren zijn voor observatoren en beoordelaars een geschikt hulpmiddel om zicht te krijgen op de bekwaamheden van studenten en de ontwikkeling die zij daarin doormaken. De Lerarenopleiding vindt het belangrijk dat de student feedback krijgt die (mede) gericht is op de einddoelen. Zo willen we de richting aangeven waarin de student zich verder dient te ontwikkelen. Wij zien graag dat de prestaties van studenten op verschillende scholen langs dezelfde meetlat gelegd worden en op dezelfde aspecten van lesgeven geobserveerd. Door alle studenten aan de hand van hetzelfde Lesobservatieformulier te laten observeren wordt de betrouwbaarheid vergroot.

5.1 Hoe te observeren?

1. Maak tijdens het observeren en nabespreken een duidelijk onderscheid tussen registreren (waarnemen van feitelijk gedrag), interpreteren (weergeven van verklaringen voor/gevolgen van dat gedrag) en oordelen over dat gedrag. Een student kan alleen concreet gedrag veranderen. Schrijf daarom tijdens de observaties op wat de docent doet en zegt, welke houding hij/zij aanneemt. Doe dat zo nodig ook voor leerlingen. Het echte interpreteren en waarderen kan na de les gebeuren, tijdens de nabespreking. Bij het maken van aantekeningen is het handig om een feitelijke beschrijving van het verloop van de les te geven, bv in 4 kolommen: tijd/gedrag docent/gedrag leerlingen/opmerkingen en vragen.
2. Het kan relevant zijn om op te schrijven wat de student *niet* doet (bijv. leerling zit omgedraaid, docent ziet het, maar zegt niets).
3. Probeer lesobservaties te spreiden in de tijd zodat de ontwikkeling van de student in beeld komt.
4. Neem de les zo mogelijk op (video). Dat ondersteunt met beeld de registraties, interpretaties en oordelen bij de nabesprekingen, bijvoorbeeld als het over stemgebruik en houding gaat. Hierbij moeten in het kader van de AVG wel van tevoren de leerlingen en hun ouders geïnformeerd zijn over de opnames. Zie daarvoor ook de stageovereenkomst.
5. Benoem in het nagesprek altijd eerst een aantal positieve aspecten en daarna een *beperkt* aantal aanknopingspunten voor verbetering. Soms kan het handig zijn om, bij een les die vanaf het begin ontspoord en waarbij al snel een negatief oordeel ontstaat, te 'resetten'. Het risico is dat anders al het gedrag als negatief geduid wordt.

De student dient voorafgaand aan de te observeren les een Lesvoorbereidingsformulier te maken. Vraag om dit formulier voorafgaand aan het lesbezoek, zodat je weet wat je kunt verwachten. Overigens schrijven studenten ook een evaluatie van de geobserveerde les na de bespreking.

5.2 Hoe het lesobservatieformulier te gebruiken?

1. Het scoren van de indicatoren is voor de student, en later voor de beoordelaar, van belang om een indicatie te hebben van de kwaliteit van de les. Maar de toelichting is nog belangrijker, omdat studenten dan kunnen bepalen wat ze kunnen verbeteren en hoe. Voor de beoordelaar is het van belang om te begrijpen waarom scores zijn gegeven.

De indicatoren op het Lesobservatieformulier zijn in wezen interpretaties (*zorgt voor ontspannen sfeer, toont respect, houdt zich staande, etc.*), en beschrijven nauwelijks concreet gedrag. Dat laatste zou in de toelichting moeten worden beschreven. Zo zou een toelichting op de indicator 'geeft duidelijke uitleg van de leerstof' kunnen zijn: 'je hebt de voorkennis van de leerlingen goed ingeschat en geactiveerd. De uitleg heb je stap voor stap gegeven. De volgende keer zou je er goed aan doen om de stof tussentijds samen te vatten of te laten samenvatten (dat laatste is nog beter)'.

Op die manier is de lesobservatie informatief voor zowel de student als de beoordelaar. De Lerarenopleiding heeft online een Lesobservatieformulier (lange versie) opgenomen met een toelichting op het type gedragingen dat exemplarisch is voor de verschillende indicatoren. Het betreft geen uitputtende lijst.

2. De lesobservator kan kiezen uit 5 scores:
  - 1) Overwegend zwak
  - 2) Meer zwak dan sterk
  - 3) Meer sterk dan zwak
  - 4) Overwegend sterk
  - 5) Niet van toepassing

Een 4 betekent **niet** dat iets perfect is en een 1 wil **niet** zeggen dat iets nagenoeg ontbreekt. We zien vaak dat observatoren een 3 of een 4 invullen, niet zozeer omdat het in absolute zin een sterk element in de les is, maar omdat *gezien de fase* niet verwacht kan worden dat een student bepaald gedrag al kan laten zien. Deze relatieve observaties vertroebelen het beeld van de vaardigheden en de ontwikkeling van de student.

Daarom een dringend verzoek om observaties *absoluut* en niet relatief te beschrijven. Vermijd het om halve cijfers (2,5 / 3,5) te geven en maak duidelijke keuzes.

3. Soms vertoont een student bepaald gedrag *niet* omdat dat ook niet nodig was in de betreffende les, bv: 'treedt op bij negatieve groepsprocessen en anticipeert daarop'. Wanneer er geen negatieve processen plaatsvinden, hoeft er dus ook niet opgetreden te worden. Gebruik dan de score 'niet van toepassing' (nvt).
4. Bij de drie verschillende stages horen verschillende indicatoren. Mocht je echter gedrag zien dat bij een latere stage hoort, vul het dan wel in op het formulier. Het geeft immers aan dat (op sommige aspecten) de student al meer laat zien dan nodig is. Omgekeerd is het de bedoeling dat alle indicatoren van voorgaande stages worden beschreven.

5. Sommige observatoren schrijven tijdens de les hun observaties rechtstreeks op het Lesobservatieformulier. Anderen maken eerst aantekeningen en werken deze later (na afloop van de les of het nagesprek met de student) uit op het formulier.

›

6 Overlap in opdrachten minorstages, basiscursus en vakdidactiek in de onderbouw

Soms is het mogelijk om activiteiten uit de stage voor meerdere opdrachten in te zetten. Hieronder zie je een voorbeeld van hoe je jouw observaties en lesactiviteiten kunt gebruiken voor diverse onderdelen. Bestudeer op voorhand wel de omschrijving van desbetreffende onderdelen zodat je zeker weet dat je aan alle eisen voldoet.

	Verslag 1: Kennismaken met de school	Verslag 2: Lereren (van) observeren en leren lesgeven	Dossier stage 1	Dossier stage 2 (inclusief verslag)	Basiscursus en/of vakdidactiek
Jouw observaties van lessen a.d.h.v. het lesobservatie-formulier lang	Onderdeel 1: een docent volgen	Onderdeel 1: een dagdeel meelopen met een klas en gericht observeren Onderdeel 4: overzicht van welke leraar wil je zijn	Eis: Minimaal 15 lessen van het schoolvak observeren	Eis: Minimaal 5 lessen van het schoolvak observeren Leeropbrengst verwerken in je verslag, zie §3.3 en §3.4.1	Deze lesobservaties kun je mogelijk gebruiken voor de eindopdracht van de basiscursus. Kies dan bewust bij elke les die je observeert een domein van het lesobservatieformulier waarop je gaat letten!
Lesactiviteiten met feedback van je coach a.d.h.v. lesobservatie-formulier kort		Onderdeel 2: start van een les Onderdeel 4: overzicht van welke leraar wil je zijn	Eis: minimaal 20 (delen van) lessen verzorgen, waarvan 8 volledige lessen Formulieren van 5 lessen voorbereiding, observatie en evaluatie (4 observatie-formulieren door vakcoach en/of schoolopleider; 1 observatie-formulier door stage-examinator)	Eis: minimaal 40 lessen verzorgen, waarvan minimaal 4 opeenvolgend als lessenserie* Formulieren van 5 lessen voorbereiding, observatie en evaluatie (4 observatie-formulieren door vakcoach en/of schoolopleider; 1 observatie-formulier door de vakdidacticus)	

				Leeropbrengst verwerken in je eindpresentatie en verslag, zie §3.2. en §3.3	
--	--	--	--	---	--

7 Beoordeling

In paragraaf 2 en 3 is beschreven hoe je behaalde doelen en mate van beheersing van competenties aantoonst via de onderdelen in je dossier. Hierna volgt een gesprek (minorstage 1) of een presentatie met gesprek (minorstage 2). Dit gesprek voer je met je stage-examinator waarbij ook de vakcoach en de schoolopleider¹⁰ aanwezig zijn. Zij zullen advies uitbrengen aan de stage-examinator.

Na dit gesprek komt je stage-examinator tot een oordeel en feedback. Aan het eind van de stage volgt er altijd een studieresultaat, uitgedrukt in een cijfer of een O (onvoldoende). Bij de beoordeling van onderdeel baseert de stage-examinator zich op alle onderdelen uit het dossier (de bewijslast uit de voorbereidingen, observaties, lesevaluaties en het verslag; kwaliteit van de zelfanalyse in het stageverslag en zelfbeoordeling; en de adviesbeoordeling van de vakcoach en schoolopleider¹¹) en het gesprek, alsmede de presentatie bij minorstage 2. Al deze onderdelen hebben een gelijkwaardig aandeel in het totaalcijfer.

7.1 Voldoen aan de eisen

Je dossier lever je voor of op de dag van de deadline in via Brightspace.

- Minorstage 1: 03 november 2023 (zie §2)
- Minorstage 2: 26 januari 2024 (zie §3)

Het is je eigen verantwoordelijkheid dat je dit tijdig en compleet inlevert. Bestudeer de informatie in bovengenoemde paragrafen nauwkeurig en draag zorg voor het voldoen aan de eisen. Indien het dossier niet aan de eisen voldoet, waardoor de examinerator geen beeld kan vormen van je ontwikkeling dan kan het gesprek niet doorgaan. Er wordt een NA als studieresultaat genoteerd tenzij de stagecoördinator gronden ziet voor een beperkte opschorting. Met een NA is je tentamenmogelijkheid verstreken.

Wanneer door onvoorziene en jou niet te verwijten omstandigheden de beoordeling niet tijdig kan plaatsvinden, kan de stage-examinator in overleg met de stagecoördinator besluiten de beoordeling uit te stellen. In dat geval wordt ook het registreren van een studieresultaat uitgesteld.

7.2 Afsluiten minorstage 1 en doorstroom naar minorstage 2

Een cijfer vanaf een 6,0 resulteert in het behalen van de 10 ECTS voor minorstage 1. Om te starten aan minorstage 2 dien je minorstage 1 afgerond te hebben met een 6,5 of hoger.

7.3 Herkansing

Voor minorstage 1 bestaat er geen herkansingsmogelijkheid.

Wanneer minorstage 2 als onvoldoende wordt beoordeeld dan kan er mogelijk een herkansing plaatsvinden. De stage-examinator, in samenspraak met de stagecoördinator, bepaalt hoe de herkansing ingericht gaat worden. Een nieuw gesprek is altijd onderdeel van de herkansing.

---

¹⁰ Een schoolopleider is niet op elke school aanwezig. In dat geval voer je het gesprek met je stage-examinator en de vakcoach.

¹¹ De schoolopleider - indien aanwezig - geeft een adviesbeoordeling voor onderdeel B.

Afhankelijk van welke onderdelen nog niet voldoende bleken te zijn, kan er een aanvulling van het dossier vereist worden.

8 Literatuur

Verplichte literatuur

- Ast, M. van, O. de Loor & L. Spijkerboer. (2020) *Effectief leren: de docent als regisseur*. 5^e druk. Groningen/Utrecht: Noordhoff Uitgevers. (De vierde druk is ook toegestaan)
Oorspronkelijke auteurs: Ebbens, S. & Ettekoven.
- Onstenk, J. (2018) *Geïntegreerd pedagogisch handelen*. Bussum: Coutinho.

Optionele literatuur voor deze cursus is:

- Literatuur aangereikt tijdens de colleges en boeken die worden aangereikt in de boekenkast van het secretariaat.
- Geerts, W. & Dijk, M. (2018). *Doeltreffende didactiek. Directe instructie en differentiatie voor de lerende leraar*. Bussum: Coutinho.
- Geerts, W., & Dijk, M. (2017). *Een goede les: leren met meer effect*. Bussum: Coutinho.
- Ros, A. (2020). *Gemotiveerd leren en lesgeven*. Bussum: Coutinho.
- Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Ten Brink Uitgevers.
Te downloaden via
https://www.ou.nl/documents/846784/0/Wijze_Lessen_digitaal_160919.pdf/53ce9ca8-c213-ebc6-d674-ac24f78596ef
- Slooter, M. (2019) *De zes rollen van de leraar. Handboek voor effectief lesgeven*. 4 e druk. Huizen: Uitgeverij Pica.

Voor het verwijzen naar literatuur maak je gebruik van het APA-systeem, Chicago-systeem of andere (erkende) verwijssystemen. Hoe je wetenschappelijke literatuur kunt vinden en op de juiste manier kunt gebruiken kun je leren door het volgen van de online cursus informatievaardigheden. Ook kun je informatie opzoeken over het vermijden van plagiaat.

9 Begrippen

Wie of wat is een...

- **Bekwaamheidseis:** één van de vijf bekwaamheden die zijn opgesteld voor universitaire lerarenopleidingen (VSNU, 2007) die nader zijn omschreven in Bijlage 1 van de Algemene Studiehandleiding Educatieve Minor/Module, te weten
  - vakinhoudelijke bekwaamheid
  - vakdidactische bekwaamheid
  - pedagogische bekwaamheid
  - academische en onderzoekende bekwaamheid
  - algemene professionele bekwaamheid
- **Bekwaamheidsdossier:** een dossier dat de student aanlegt in Brightspace waarin relevante documenten staan over de voortgang. De stage-examinator beoordeelt mede aan de hand van het bekwaamheidsdossier het functioneren van de student.
- **Beoordelingsformulier:** formulier dat de vakcoach en schoolopleider invullen voorafgaand aan het beoordelingsgesprek aan het einde van een minorstage. De stage-examinator vult het beoordelingsformulier in aan het eind van een minorstage, na afloop van het beoordelingsgesprek.
- **Domein:** één van de vijf pedagogisch-(vak)didactische competenties van de Educatieve Minor/Module waaraan de ICALT-indicatoren uit het lesobservatieformulier en het beoordelingsformulier zijn gekoppeld, te weten
  - Communicatie
  - Pedagogisch klimaat
  - Lesorganisatie
  - Uitleg en instructie
  - Activeren
- **Eindverslag:** verslag dat de student maakt aan het eind van een minorstage. Wat in een eindverslag moet staan vind je in paragraaf 2 en 3.
- **Eindpresentatie:** presentatie aan het einde van minorstage 2, waarin de student diens visie op het vak, de pedagogische rol en de eigen ontwikkeling bespreekt.
- **Gesprekskaart:** kort overzicht van een onderdeel van het leraarschap, bedoeld voor lerarenopleiders, begeleiders en studenten. Doel is om aan de hand van dezelfde begrippen over het vak te praten.
- **ICALT-indicator:** een beschrijving van een concrete en specifieke vaardigheid binnen een domein op het lesobservatieformulier en beoordelingsformulier.
- **Lesvoorbereidingsformulier:** Formulier dat de student invult bij het voorbereiden van een (te observeren) les.
- **Lesobservatieformulier kort:** Formulier dat de vakcoach, vakdidacticus, schoolopleider of stage-examinator invult bij het observeren van een les van de student (dit formulier moet in het bekwaamheidsdossier).
- **Lesevaluatieformulier:** formulier dat de student invult na het geven van een (geobserveerde) les.
- **Schoolopleider:** de medewerker op de school met als taak (groepen) nieuwe docenten en stagiaires in algemene zin te begeleiden (is niet op elke school aanwezig).
- **Stage-examinator:** een medewerker van de Lerarenopleiding die de stages beoordeelt en tijdens minorstage 1 een lesbezoek brengt.
- **Vakcoach:** de begeleidende vakdocent op de stageschool en is belast met de dagelijkse praktijkbegeleiding.
- **Vakdidacticus:** een medewerker van de Lerarenopleiding en deskundig in het schoolvak, die colleges vakdidactiek geeft en tijdens minorstage 2 een lesbezoek brengt.

- **Vragenlijst Mijn Leraar:** leerlingenquête die een student meerdere keren afneemt bij diens leerlingen.

10 Verdere vragen

Hoewel dit Handboek met de nodige zorgvuldigheid is samengesteld kan het niettemin onvolkomenheden en/of onduidelijkheden bevatten. Voor studenten is het eerste aanspreekpunt binnen de opleiding de vakdidacticus. Vakcoaches en schoolopleiders kunnen terecht bij de stage-examinator.

Kunnen zij je niet verder helpen, dan kun je ook contact opnemen met:

- Stagecoördinator: Nadia Gerritsen (n.m.gerritsen@rug.nl)
- Secretariaat Lerarenopleiding; Stageplaatsen en secretariaat (lerarenopleiding@rug.nl)
- Studieadviseur: Anna Verkade (a.t.verkade@rug.nl)

Lerarenopleiding • Grote Kruisstraat 2/1 • 9712 TS GRONINGEN